

Към 100-годишнината от завършването
на Първата Световна война

ПАМ'ЯТАЄМО Й МИ...

11 листопада 2018 р. було вшановано дуже значиму загальноєвропейську дату — в цей день, 100 років тому, закінчилась Перша Світова війна, результати якої визначили реальну історію ХХ століття.

Нагадаю, що у 28 липня 1914 року у місті Сараєво сербський студент Гаврило Принцип пострілами із пістолету убив спадкоємця Австро-Угорського престолу ерцгерцога Франца Фердинанда та його дружину. Таким чином молодий член революційної організації "Молода Боснія" висловив протест проти анексії Австро-Угорською імперією Боснії та Герцеговини. Це убивство дало поштовх до вибуху однієї із наймасштабніших та найкривавіших воєн людства — Першої світової.

У цій війні взяло участь понад 30 світових держав — півтора мільярда людей, що на той час становило 3/4 населення земної кулі. Перша світова війна тягнулася від 28 липня 1914 по 11 листопада 1918 року (4 роки і 3,5 місяця). Дії на суцільних позиційних фронтах весь цей час тривали практично безперервно. За цей час у Європі загинуло понад дев'ять мільйонів солдат і цивільних жителів (це за деякими підрахунками стільки ж людей, скільки в усіх європейських війнах за тисячу років).

Коли європейські армії вирушили на фронт в 1914 році, в їх арсеналі були коні і багнети, а до кінця війни вже нікого не можна було здивувати кулеметами, повітряними бомбардуваннями,

бронетехнікою і хімічною зброєю. На зміну овіяної духом романтики зброї прийшли газоподібний хлор, величезні снаряди з дальністю польоту понад 30 кілометрів і кулемети.

В роки першої світової війни протиборчі сторони шукали нові прийоми і способи оперативних і тактичних дій. Основними етапами цих пошуків були операції в Шампані і Артуа (1915 р.), операція на р. Соммі (1916 р.), наступ російського Південно-Західного фронту (1916 р.), операції на р. Ена і у Камбре (1917 р.) та ін.

Для українців Перша світова також мала серйозні наслідки. Майже вся територія нашої держави протягом 1914-18 років була неодноразово театром бойових дій багатьох армій. За підрахунками істориків з обох боків фронту опинилося більше 4,5 млн українців. Півтора мільйони загинули. На той час територія України була поділена між двома імперіями: Російською та Австро-Угорською. Тож українці були змушені воювати одне проти одного.

Перша світова призвела до перестановки сил на міжнародній арені та суттєвих змін на карті світу: припинили своє існування чотири імперії: Австро-Угорська, Німецька, Російська та Османська. Натомість у Росії до влади прийшли більшовики, США вступили у глобальну політику, а Європа породила тоталітарні режими в Італії, Іспанії та Німеччині.

З'явилася й перша міжнародна організація з метою встановлення миру та безпеки у світі — Ліга Націй, яка

проіснувала до 1946 року, передавши свої функції ООН.

11 листопада 2018 року Еммануель Макрон запросив сім десятків інших державних очільників разом відзначити цю дату під паризьким небом біля Триумфальної арки. Під час урочистостей старшокласники зачитували звернення часів закінчення війни різними мовами, виступав оркестр, відбулося покладання квітів, Меркель разом із Макроном відкрили пам'ятні плити на честь французько-німецького примирення та підписали книгу спогадів у копії вагону потягу, де 100 років тому уклали перемир'я. Під час церемонії вшанування пам'яті жертв війни Макрон сказав: «Старі демони виходять на поверхню. Інколи історія погрожує знову звернути на трагічний курс та порушити нашу надію на мир», а Меркель зазначила, що цей день «має бути не лише пам'яттю, але й заклик до дій».

Після церемонії світові лідери відправилися на перший Паризький мирний форум, який покликаний підкреслити важливість міжнародних інституцій у вирішенні конфліктів, запобіганню війнам та розповсюдженню добробуту.

Пам'ятаймо й ми...

Ярослава РІЗНИКОВА,
заступник начальника
Управління культури,
національностей,
релігій та охорони об'єктів
культурної спадщини
Одеської ОДА

НЕКОТОРЫЕ ФАКТЫ О ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ

● Первая мировая война (28 июля 1914 — 11 ноября 1918) — один из самых широкомасштабных вооружённых конфликтов в истории человечества.

Непосредственным поводом к войне послужило Сараевское убийство 28 июня 1914 года австрийского эрцгерцога Франца Фердинанда девятнадцатилетним сербским террористом, студентом из Боснии Гаврило Принципом, который являлся одним из членов террористической организации «Млада Босна», борющейся за объединение всех южнославянских народов в одно государство.

● В результате войны прекратили своё существование четыре империи: Российская, Австро-Венгерская, Османская и Германская (хотя возникшая вместо кайзеровской Германии Веймарская республика формально продолжала именоваться Германской империей). Страны-участницы потеряли более 9 млн человек убитыми солдат, около 12 млн убитыми мирных жителей, около 55 млн были ранены.

● Более 65 миллионов мужчин из 30 стран воевали в Первой мировой.

● Почти 2/3 смертей в Первой мировой произошли в битвах.

● Около 1/3 всех военных жертв скончались от испанского гриппа.

● Первая мировая война — шестой по количеству смертей конфликт в мировой истории.

● Первая мировая война была катализатором трансформации России в Союз Советских Социалистических Республик (СССР). Это стало созданием первого в мире коммунистического государства. Историки отмечают, что появление СССР было самым поразительным последствием Первой мировой войны.

● После Первой мировой войны Финляндия, Эстония, Латвия, Литва и Польша были объявлены независимыми государствами.

● Война изуродовала и оставила инвалидами тысячи солдат. Для исправления поврежденных лица врачи прибегали к восстановительной хирургии, а чтобы прикрыть самые страшные уродства, использовались маски. Некоторые солдаты оставались в частных лечебницах всю свою жизнь.

● Незадолго до смерти французский писатель, лейтенант Альфред Жубер писал о Первой мировой в своем дневнике: «Человечество сошло с ума! Нужно быть сумасшедшим, чтобы делать то, что творится. Что за резня... Что за сцены ужаса и кровавой бойни! Я не могу найти слов, чтобы передать свои впечатления. Даже ад не может быть таким ужасным! Люди сошли с ума!»

Към 140-годишнината от освобождението на България от турско робство ДОРОГА ЦІНА БОЛГАРСЬКОЇ СВОБОДИ

(ЗА РОМАНОМ ІВАНА ВАЗОВА «ПОД ИГОТО»)

Знайомі болгари сказали мені, коли не раз чули про моє захоплення болгаристикою: «Щоб мати уявлення про Болгарію та болгар, досить прочитати світовий бестселер класика Івана Вазова «Под игото». І ось цей роман, виданий у російському перекладі в Москві, 1970 року у моїй улюбленій серії «Библиотека всемирной литературы», обсягом 423 с. з ілюстраціями болгарського художника Тодора Панайотова прочитано. Спеціально для цього видання передмову написав болгарський вчений, академік П. Динеков, класично назвавши вступ «Выдающееся произведение болгарской литературы».

І роман, і його художня оцінка, збагатили моє знання та куций, але плідний та цікавий досвід знайомства з болгарським менталітетом, традиціями, звичаями, боротьбою за свободу і образами таких борців за неї, як Бойчо Огнянов, врешті зі знаменитим болгарським гумором. (Чого варта лише історія про першу болгарську гармату, використану в Квітневому повстанні, яка через недосконалу конструкцію з першим же пострілом була приречена на ... самогубство.)

«Под игото» — це перший великий твір, який представив світу нову болгарську літературу. Вийшовши в світ в кінці 80-х років XIX століття, він був згодом перекладений багатьма мовами. Цей роман — ніби широке сучасне вікно в Болгарію, з якого видно її героїчне минуле. І. Вазов (1850 — 1921) був добре відомим у Радянському Союзі, де не раз видавався, а в 1956 — 1957 роках тут вийшло його російськомовне шеститомне зібрання творів — поезії та прози.

Болгари знають його біографію, в якій чільне місце займала тодішня Російська імперія та Румунія. Охоплені революційними настроями звільнення Болгарії від турецького іґа, він напередодні Квітневого повстання 1876 року пише знаменитий гімн повстанців «Бій наступає, серця наші б'ються», в якому він брав участь, підпавши під вплив болгарських будителів: Г.Раковського, В.Левського, Л.Каравелова та Х.Ботева. Після звільнення Болгарії І. Вазов бере активну участь у суспільно-політичному та культурному житті, якийсь час працює суддею.

Потім емігрував у Росію, де два роки (1887 — 1889) прожив у Одесі, де й написав роман «Под игото».

Повернувшись до Болгарії, тимчасово був міністром освіти, а потім остаточно поринув у літературну творчість, дуже плідну, а також журналістику. Йому повезло жити на стику двох епох історії — турецького іґа та незалежності Болгарії.

Роман проникнутий історичним знанням і почуттям туги за батьківщиною, адже писався на чужині. Більшість епізодів роману — це особисті спогади та спостереження, а діючі особи — це жителі його рідного містечка Сопот. Тут поєдналось, як і в житті, трагічне і комічне, те що хвилює читача з початку до кінця — у 88-і розділах трьох частин роману, виданого лише в 1970 році 300-тисячним накладом (до речі, для бібліофілів, ціна тоді книги була 7 руб. 50 коп.). Сумніви, конфлікти, протиріччя людей і часу, любов — усе подано переконливо, яскраво (хоч написано ще навіть не тридцятирічним автором, якому судилось стати класиком). Він зумів показати і велич, і обмеженість свого народу на прикладі життя провінційного містечка. Не завжди його уявлення про історичні процеси співпадали з ідеологами болгарської революції... Як і не завжди співпадає правда життя з художньою творчістю. На пам'ять залишилися виписані афоризми, наприклад: «У великій любові єсть лишь одно мерило — самопожертвование». А ось уривок з роздумів головного героя Бойчо Огнянова, який загинув: «Цельх пять столетий болгарин был овечкой, пусть теперь будет зверем. Люди уважают козла больше, чем овцу, собаку — больше, чем козла, кровожадного тигра — больше, чем волка и медведя, а сокола, что питается падалью, — больше, чем курицу, из которой готовят изысканные кушанья. Почему? Потому, что видят в них олицетворение силы, а сила — это и право, и свобода.» Далі, протиставляючи вченню Христа про непростити і вчення Мойсея «Око за око, зуб за зуб!... Жестокий, но священный принцип и его мы должны положить в основу нашей борьбы с тиранами...»

Мені, українці, було цікаво й пізнавально прочитати про «іґо». Гадаю, буде корисним цей твір і болгарам, у т.ч. — українським.

Антоніна КОРИНЬ,
поетеса, перекладач, член болгарського товариства «Нашите хора», м. Кропивницький